

ԱՍ.Ճ.Ե.Լ-ի Ժ.Կ.ԻՆ ԿԻՑ ՄԹԵՐՄԱՆ
ԿՈՄԻՏԵ

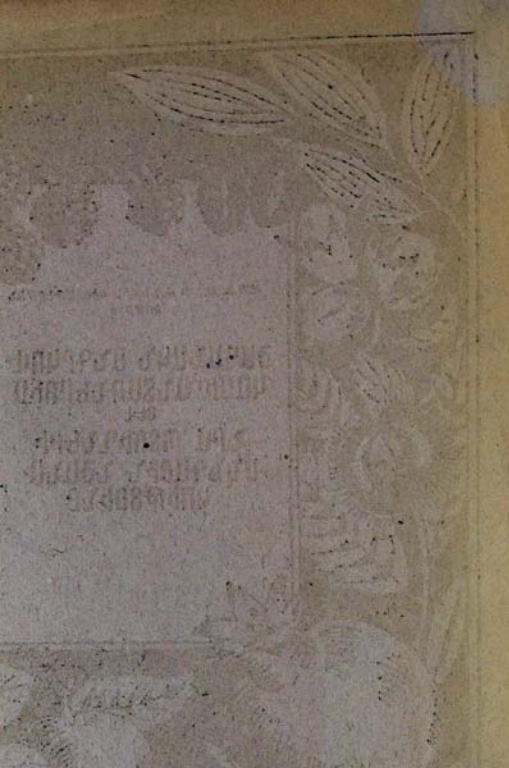
ԾԱԳԱՆԱԿՆ ԱՆԴՐԿՈՎ-
ԿԱՍԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐՈՒՄ
ՅԵՎ

ՆՐԱ ՊՏՈՒՂՆԵՐԻ
ՍՆՆԴԱՅԻՆ ՆՇԱՆԱ-
ԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Կ.Ի.

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍՅԱՆ ԿՈՆՎԵՆՏԻՆԱՐԻՈՑԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԹԻՖԼԻՍ—1935 թ.

5585

Վ. Ն. ՏՈՒՆՅԵՎ

Շ Ա Գ Ա Ն Ա Կ Ը

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐՈՒՄ
Ց Ե Վ

ՆՐԱ. ՊՏՈՒՂՆԵՐԻ ՍՆՆԴԱՅԻՆ
ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

19870
A $\frac{\pi}{24014}$

«Անտառային անտառային»
գյուղի կազմից պրոմ.
ՎԻՆԱԳՐԱԴՈՎ - ՆԻԿԻՏԻՆ

ԹԻՖԼԻՍ

1935

Գառասի. խմբ. Հ. ՆԻԿՈՂՈՍՅԱՆ.

Տեխ. խմբ. Ի. Ի. ՏՐՈՒՖԱՆՈՎ.

Թաղմ. Ս. ՄԱՆՈՒԿՈՂՅԱՆ:

Տպարան «Տեխնիկա դա Շրումա» Կեցիսովսկի փ. № 5.

Գառվեր 822.

Դրամ/լիտ № 1329

Տիրաժ 2150

Ծ Ա Գ Ա Ն Ա Կ Ը

ԱՆԳՐԿՈՎԿԱՍԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐՈՒՄ ՅԵՎ ՆՐԱ ՊՅՈՒՂՆԵՐԻ ՄՆԵՂԱՅԻՆ ՆԾԱՆՎԱՌԹՅՈՒՆԸ

I. Ժողովրդական ճանապարհային մեջ շաղանակի պտուղների ունեցած նշանակությունը

Շաղանակի պտուղները շատ աննշարար են. ունեն դուրեկան համ, և շատ յերկրներում աննշարարության համար ունեն մեծ նշանակություն:

Շաղանակների հիանալի աննշարար հատկությունը մարդկության կողմից գնահատված և դեռ իր նոր դարձացման ժամանակաշրջանից, Ներկայումս զգալիորեն մեծացել և ուշադրությունը գեղի շաղանակը և այն, վերապես պտղատու ծառ լայն կերպով մշակվում և Յեվրոպայի հարավում և Ամերիկայում, Վերապես պտղատու ծառ առանձնապես շատ են դարձացնում-տարածում շաղանակը Իտալիայում և Ֆրանսիայում: Շաղանակի անտառներից կուլտուրական դրություն զարձրած և արհեստական կերպով տնկած պտղատու շաղանակներու տարածությունը Ֆրանսիայում հասնում է 300 հազար հեկտարի: Այդ յերկիրը ամեն տարի արտահանում է ուրիշ յերկրներ շաղանակի պտղային արտադրանք վերամշակված ձևով մինչև 2000,000 Ֆրանկի վոսկով: Իտալիայի, և Նույնիսկ Տաեկաստանի անտառային շաղանակի շատ հողամասեր խնամելով դարձրել են շաղանակի անտառայիններ:

Տաեկաստանը նույնպես զգալի քանակությամբ լահադործում է շաղանակի պտղի արտադրանքը ալյուրի ձևով, թեև Տաե-

կատանի շագանակի հիմնական շրջաններն ավելի թուլանում են, քան թե որինակ Արխաղիայի, Մինգրելիայի և այլ տեղերինը:

Անդրկովկասում, գլխավորապես Վրաստանում և մասնակի Ադրբեյջանում շագանակներին առանց վորեն խնամքի տալիս և բավականաչափ պաշարներք, բայց նրանց ոգտագործելը սահմանափակվում և միայն տեղական գործածությամբ: Շագանակի հաժադ արդյունաբերական նպատակով առ այժմ չի կատարվում: պատճառը կայանում և նրանում, վոր շագանակի պտուղներն իրենց մեջ պարունակում են մեծ քանակությամբ խոնավություն և պահանջում են նախնական չորացում ու կանոնավոր պահել, առանց վորի շատ շուտ փշանում են:

Շագանակի պտուղները կարող են ոգտագործվել շագանակային ալյուր պատրաստելու, թեյ-սուրճի արդյունաբերության համար, նույնպես և լայն կերպով հրուշագործական արտադրության մեջ գործածելու համար (շաքարած շագանակներ և այլն):

Վերջապես շագանակը կարող և ոգտագործվել բնակչության կողմից հում դրությամբ, յեփած և խորոված ձևով (բորված):

Համաձայն Մինդի Արդյունաբերության Դիտական Հետադոտական Ինստիտուտի անալիզի, շագանակի պտուղներն այլ նյութերի հետ միասին, իրենց մեջ պարունակում են՝ յուղամասեր—2,84, սպիտակուց—5,98, շաքար—9,78, ռախ—23,76 տոկոս: Պտուղների թթվությունն և—1,04⁰/₁₀, Դա ցույց և տալիս շագանակի սննդարարության բարձր հատկությունը:

II. Շագանակի արամվելը

Շագանակի ծառը հասնում և հսկայական մեծության. նրա բարձրությունը յերբեմն հասնում և մինչև 30 մետրի, բունի արամագիծը 1 մետրի: Շագանակի անտառների բռնած ընդհանուր հողամասը ԽՍՀՄ-ում կազմում և մոտավորապես 40—75 հազար հեկտար: Դրա թվում 12 հազար հեկտար Հյուսիսային Կովկասում և 30 հազար հեկտար Անդրկովկասում: Բացի դրանից, այլ տեսակի անտառները խոտը դրությամբ իրենց մեջ պարունակում են մոտ 40.000 հեկտար շագանակ, Շագանակի գլխավոր հստություններն ընկած են Արխաղիայում—Կոտոր գետի հոսանքի ուղղությամբ, Ջամդալում, Ամուլույում, Կիլիսուերիում և Դուխտիում, նույնպես և Ոչինձիբի մոտերքում:

Մինդրեխյում շագանակն հայտնի յն Մուխուրի, Գախու-
լանո-Ջվարի անտառային դաշաններում 7000 հեկտար տարածու-
թյան վրա, Աջարիստանում և Վրաստանի մի քանի անտառա-ր-
դյունարերական տնտեսություններում նույնպես կա, միայն յու-
րաքանչյուրում մի քանի հեկտար շագանակի ծառեր,

Նաևը դրությամբ կա շագանակ՝ Կախեթիայի, Ջաքարթա-
լայի, Կախի, Վարդաշանի և Կուսակաշների շրջաններում (ԱՍԽՆ)։

Շագանակի անտառներն Անդրկովկասում տարածված են
զլխավորապես 300 մինչև 1200 մետր ծովի մակերևույթից բարձ-
րություն ունեցող շերտերում։ Շագանակի աճման և զարգացման
ամենալավ պայմանները գտնվում են մինչև 800 մետր ծովի մա-
կերևույթից բարձր պարարտ, խոր հողաշերտով և բավականա-
չափ խոնավություն պարունակող տեղերում։ Սակայն Մինդրե-
խյում—հարավային լեռնավանդակներում կան շագանակի լավ հո-
գամաներ քարքարոտ, փխրուն հողով։

Շագանակը ծաղկում և հուլիս ամսին։ Արևելյան Անդրկով-
կասում պտուղներն հասնում են սկսած սեպտեմբերի վերջերից
մինչև հոկտեմբերի կեսերը, իսկ Արևմտյան Անդրկովկասում—
հոկտեմբերի կեսերից մինչև նոյեմբերի սկիզբը։

Շագանակի պտուղները—կակալը փակված են լինում 2-ա-
կան, շատ քիչ դեպքում 3-ական փշոտ պատեմների մեջ, Հասու-
նանալուց հետո ծառից պատեմների հետ միասին վայր են ընկ-
նում. մի քանի փամանակից հետո չորանալով պատեմներն աղան
գետնի վրա բացվում են և շագանակները միջից դուրս ընկնում։

ԱՍԽՆՆ շագանակները բնորոշ հատկությունն է, վոր շատ
չուտ են յենթարկվում փշացման, յեթե իհարկե նրանց պահելու
համար ձեռք չի առնված բացիոնալ (այսինքն գիտականորեն մը-
շակված) միջոցառումներ, վորոնց բացակայության կամ անբա-
վարարության դեպքում, մթերումն հանդիպում և անհաջողու-
թյան։

Գողարեր և շագանակի ծառի զազաթի այն մասը, վորը
լուսավորվում և արևից, դրա համար ել խիտ անտառներում բուս-
նող ծառերը պողարեր են միայն իրենց զազաթի վերին մասով,
իսկ այն ծառերը, վորոնց բուսնում են ազատ, բաց տեղերում,
նրանք պողարեր են ամբողջ զազաթով, Բերքարեր տարիներում
անտառում, խիտ ծառերով շրջապատված շագանակենին, համե-
մատած ավելի ցանցառ ծառերով շրջապատված նույն մեծության
շագանակենու հետ 8—15 անգամ պակաս բերքարեր և։

Միջին բերքատվության դեպքում, շագանակի կակաւներէ ամբողջ արտադրութեան ԱՍԽՅԷ-ում վորոշվում է մինչև 20.000 տոնն, իսկ բերքաբեր տարիներում այն 2—3 անգամ ավելի յե լինում:

Բացի դրանից, կուլտուրական (մշակման յենթակա) հողում դառնված շագանակի բերքը հասնում է 2.200 տոննի. (դրա թըվում—1900 տոնն Կուտկաշենի, և 300 տոնն Վարդաշենի, Նուխու, Կախի, Ջաքաթալի և Բելոքանի շրջաններում): Անդրկովկասի մյուս շրջաններում շագանակ հազվագիպ պատահում է աղօղներում:

Ավելի քիչ քանակությամբ շագանակենու կարելի յե հանդիպել Հյուսիսային Կովկասի Սև ծովի ափերում: Միութեան մյուս շրջաններում և վայրերում շագանակի անտառներ վոչ մի տեղ չկա:

III. Շագանակների հավաքն ու պահելը

Անտառներում շագանակի հովաքը կատարվում է գետնից, յերբ շագանակները պատեններով ընկել և վերջիններն արգեն բացվել ու շագանակները դուրս են թափվել:

Հավաքած շագանակները լցնում են պարկերը կամ գամբուղները և այդ ձևով բերում ընդունող կետը:

Վորովհետև հավաքի ժամանակ բոլոր պատենները բացված չեն լինում, սովորաբար այդ դեպքում նրանց հավաքում են կուլտերով: Մի քանի օր նման կուլտերով մնալուց հետո պատենները բացվում են և շագանակները միջից դուրս ընկնում:

Շագանակը կուլտերով կամ պարկերով պահել չի կարելի, վորովհետև նրանք արագ կերպով տաքանում են, քրանում, բորոտանում և կարող են բոլորովին անօգետքանալ:

Շագանակն հավաքելիս առանձնապես մեծ նշանակութուն ունի բրիզադների աշխատանքը:

Շագանակի պտուղների հովաքը բրիզադների միջոցով ունի հետևյալ առավելութունը.

1) Անտառային յուրաքանչյուր շագանակային հողամասի տեսք է կցել վորտէ բրիզադ:

2) Հավաքի ամբողջ ընթացքի ժամանակ յուրաքանչյուր բրիզադում կարելի յե կազմել հատուկ նարյադ, վորի մեջ նշտությամբ վորոշվում է յուրաքանչյուր օրվա համար ամեն մի հավաքողի աշխատանքի ծախսը և նրա տեխնիկան, Դրանով կարե-

լի յե հասնել թե շագանակի հալածի և թե հաժաքողի աշխատանքի զգալիորեն բարձրացմանը:

Բրիգադային ձևով հաժաքը կազմակերպելիս — պայմանով, զոր միջին բերքն ամբողջապես յաւրացվի շագանակը թափվելու մասանակի ընթացքում, զոր տեսւմ և մոտավորապես 3 շաբաթ — աշխատանքային մեկ սրվա ընթացքում կարելի՛ յե ընդունել հաժաքի քանակությունը 40—50 կիլոգրամ:

IV. Զորացնելը յեվ վերամշակելը

Բաժանմանին զգալի չափով խոնավություն պարունակելու և դանազան մակիկներով վարակվելուն յենթակա լինելու պատճառով, առանձնապես թարմ ողի հոսանքի քչության դեպքում, սովորաբար շագանակի պտուղները յենթաբեղվում են փշանալուն (փթում են): Դրա համար ել առանց նախնական չորացման ներանց պահելը և մի տեղից մյուսը մեծ քանակությամբ անդափոխելը, առանձնապես հեռու տեղերը, շատ վտանգավոր և:

Մեծ կույտերով իրար վրա լցված շագանակները թարմ ողի բաժանանաչափ հոսանքի բացակայության դեպքում, արագ կերպով տաքանում են, ծածկվում բարրոտով և մզվում: Վերալիսզի բորբոսներուց խույս արվի պետք և այն բարակ շերտով — 10—20 սանտիմետր հաստությամբ փռել արևի տակ, այնպես զոր, ողը բաժանանաչափ լինի:

Նույնպես պետք և շագանակը իսկույն փռել արևի տակ, յեթե այն հաժաքած և անձրևից հետո կամ խոնավ գնանից: Դրա համար ել ընդհանրապես հաժաքած ամբողջ շագանակը առանց հետանդելու պետք և յենթաբեղել արագ կերպով չորացման և ողհարման: Զոր յեղանակներին հաժաքած շագանակը կարելի՛ յե փռել թարակ շերտով օդափոխվող սենյակում ամեն որ շարունակաբար շուռ ու մուռ տալով:

Այն դեպքում, յերբ շագանակը անմիջականորեն տարվում և մանղի համար թարմ, յեփած և բորված դրությամբ, այդ դեպքում կարելի յե ավելի քիչ չափով չորացնել, այսինքն այնքան, զոր կորցնի իր մեջ պարունակող խոնավության 8—15⁰/₀-ը:

Իսկ յեթե շագանակն հատկացված և արդյունաբերության մեջ պատագործելու համար, կամ հեռավոր ճանապարհ՝ տվեալ տանել, այդ դեպքում շագանակը պետք և բոլորովին չորացնել,

Միայն այդ ժամանակ շազանակը կարող և պանվել անորոշ յերկար ժամանակ և տեղափոխելու կամ պահելու դեպքում արդեն չի փշանա:

Կախված նրանից, թե շազանակներն ինչ նպատակի համար պիտի ոգտագործվեն, նրա համաքն ու պահելն էլ պիտի կատարել տարբեր ձևերով:

Վ. Ինչպես փափամել ու պանել շագանակը քաւմ դրությամբ յերկար ժամանակ

(Սպառողական նպատակով կամ արդյունաբերության մեջ ոգտագործելու համար)

Նման դեպքերում անհրաժեշտ և իսկույն, 1--2 որվա ընթացքում համաքած շազանակը չորացնել արևի տակ կամ ոգտափոխման լավ յենթակա շենքում (որինակ՝ ծածկոցների տակ), Շագանակը նախնական չորացումից հետո, ցանկալի յե այն մտդել մետաղե ցանցով (ցանցի լարերի միջի տարածությունը անում են 10—12 միլիմետր): Ցանցով մաղելու դեպքում, շազանակի կենպի վրայից հեռանում և մազային ծածկոցը, վորի հեռացնելով բավական հեշտանում և պտուղները կիտված դրությամբ պահելը: Միաժամանակ մաղելու դեպքում ցանցից անցնում և դուրս են ընկնում մանր, լավ չգարգացած շազանակները և աղբը, վորը բարձրացնում և ապրանքի վորակը:

Չորացնելն ու մաղելը թույլ են տալիս շազանակը պահել ձմեռային պահեստում կամ թե տեղափոխել սպառման տեղերը:

Անմիջականորեն գործածելու նպատակով նրանց պահելու համար շազանակների ձմեռային պահեստը պետք և լինի չոր և լավ ոգտափոխման յենթակա և ունենա դերոյից մի քիչ բարձր ջերմության առաժեշտ, ամփել լավ և 1-ից մինչև 5% ջերմությունը: Անհրաժեշտ և հետևել, վորպեսզի շենքի մեջ չանցնի բորբոսը կամ այլ վարակիչ հիվանդություն և առաջ չգա շազանակների ինքնատաքացումը: Պահվող շազանակը պետք և շարունակաբար մի քանի որը մեկ անգամ տակ ու վրա անել:

Շագանակը փշանալուց և հիվանդանալուց պաշտպանելու համար բավականին տարածված ամենահիշա միջոցը կայանում և նրա կողինները յեռացրած ջրով խաշելու մեջ: Դրա համար պը-

տառքները (ցնում են կիսատապառների մեջ, վրան (ցնում յեռա-
ջուրը, խառնում և հանում, վորից հետո պահում են սառը անդում՝

VI. Ինչպես հաժմեղ յեղ պահել ռազմակի կակալմերի
ստանց կորցնելու նրանց ծելու ընդունակությունը հե-
տեղյալ տառին գաւնանը ցանկու համար.

Սերմի համար շաղանակը պետք և հաժմեղ հետեյալ պա-
յանները պահպանելով.

ա) Պատռները պետք և լինեն հասած, խոշոր, միանգամայն
զարգացած, լիակշիւ, բոլորովին առողջ, կենդի վրա առանց ծա-
կերի, առանց խիւրի, այնպես անել, վոր հաժմեղի և տեղափոխ-
ման ժամանակ ճանապարհին չբորբոսեն:

բ) Սերմերի հաժմեղ սկսում և շաղանակի բնականորեն
թափվելն սկսվելուց 8—15 օր հետո, հաժմեղի ժամանակ ավելի
լավ և վերցնել այն շաղանակները, վորոնք ընկել են պատենե-
րով. հնարավոր և նաև թույլ, թեթիւ թափահարում (ծառի), բայց
թափ աւելու ժամանակ յերբեք չի կարելի դիմել ձողափայտերի
ոգնությանը, վորովհետեւ առանց պատենի ծառից ընկած կամ
ձողափայտով հարված ստացած շաղանակը, պահելու համար դի-
մացկուն չէ:

գ) Պակաւներն հաժմեղուց հետո հարկավոր և խնույն և
յետ խնամքով վերակից չորացնել:

Սերմի համար հաժմեղած շաղանակը վոչ մի դեպքում թույլ
չի տրվում յեռաջրով խաշել, վորպեսզի թույս տրվի նրանց ծը-
լու ընդունակությունը կորցնելուց:

դ) Շաղանակը չորացնելուց հետո, նրանց դնում են պահես-
տը, վորտեղ պետք և նրանք միան մինչև գարնանային ցանքսի
ժամանակը:

Սերմացու շաղանակի ձմեռային պահեստը պետք և ունենա
զերոյից մի քիչ բարձր ջերմություն, վորովհետեւ 0°-ից ցածր
ջերմության դեպքում շաղանակները կարող են սառչել, իսկ 5°-ից
բարձր տաքության դեպքում—կորցնել իրենց միջի խոնավու-
թյունը (չորանալ), յերկու դեպքում էլ կկորցնեն իրենց ծելու
ընդունակությունը, Շենքը պետք և չափավոր կերպով ողափոխվի:

Անհրաժեշտ և հետեւել, վորպեսզի շաղանակները ինքնատա-
քացման չլինթարկվեն, նույնպես և չվարակվեն բորբոսով կամ
այլ հիվանդություններով:

VII. Շագանակի կակալմերը յերկար ժամանակ պահելու համար ամենամիտ միջոցն և չորացնելը.

Չորացրած շագանակն ալիւլի եփան և գնահատուիւմ, քան թե թարմը. բայց դրա փոխարեն, առաջինն ալիւլի հեշտ և պահելը, մեկ ել, շագանակի ալյուր, ձափար և այլ միջերգներ պատրաստելու համար, նա հանդիսանում և կիսաֆարրիկատ:

Շագանակը չորացնելու համար ամենահասարակ ձևն և— փրօնել նրան բարակ շերտով ծածկոցների տակ, ամբարներում կամ թե վորեն ուրիշ չոր, լավ ողափոխման յենթակա շենքերում, վորտեղ շագանակը զորոշիացնում և իրեն մեղ պարունակող խոնավութեան ալիւլցուկը:

Այդ ձևը բավականին յերկար և տևում, ուշիմ աշխատանք և պահանջում և հումութի մեծաքանակութեան գեպքում քիչ ընդունելի յե. դրա համար ել, միջերգները պետք և աշխատեն կրակով չորացնելու ուղղութեամբ:

Ամենահարմար ու բացիոնալ ձևը պետք և համարել թունելալին տեղի չորանոցը, Միսպլեկա-Գանգլյգլյմի ապարատը կալորիֆերով, կամ թե մեծ արտադրողականութեան ունեցող ուրիշ սխտեմներ, վորպեսզի դժվար պահվող շագանակների չորացումը չձգձգվի յերկար ժամանակ:

Միանգամայն պետքական են նաև պահարանոցալին ձևով սովորական չորանոցները: Շագանակի չորացման գործը հեշտացնում և այն հանգամանքը, վոր այն մշակման և բերվում բավականին ուշ, յերբ արդեն մյուս միջերգած պտուղները չորացված են, և յերբ չորացնող ապարատներն ազար են, Սակայն, շագանակների նախնական վերամշակման համար կատարելագործված մեքենայացումով չորանոցներն ազտագործել թույլ և տըրվում այն գեպքում, յերբ այդ նպատակով ողտագործվում են ունեցած պատրաստի չորանոցները (պողային ուրիշ հումութով աշխատող), վորոնք մոտ են գտնվում շագանակի անտառին:

Շատ գեպքերում շագանակի նախնական չորացումը պետք և կատարվի պարզացրած, կուտար ձևի չորանոցներում (լավացրած ծխաններ): Այդ եփան կահավորումը պետք և գտնվի անմիջապես շագանակի անտառամասերին մոտ:

Մինչև չորացումը, պետք և շագանակները խնամքով պահվեն չոր, լավ ողափոխվող շենքերում, 20 սանտիմետր հաստու-

թյամբ շերտերով փոխած. յուրաքանչյուր 1—2 որը մնել անդամ պետք և այն շուտ տալ, տակ ու վրա անելով:

Տեղափոխությունը.—Լավ չորացված և արդյունաբերական նպատակի համար հատկացված շագանակները կարելի չե տեղափոխել հեռու տեղեր ամեն տեսակի տարալո՛ւ պարկով, արկղ-ներին մեջ, և նույն իսկ հենց այնպես լցրած փակ վազոններում, Միայն անհրաժեշտ և թույլ չտալ թացանալու անձրևից կամ խոնավությունից, ինչպես պահելու, նույնպես և տեղափոխելու ժամանակ:

Թեև քիչ թյամբ զործածելու համար հատկացված շագանակների փոխադրությունը, խույս տալու համար վորպեսզի նը-րանք չփչանան, պետք և կատարել վորոշ նախազդուշական մի-ջոցներ ձեռք առնելով:

Այդպիսի շագանակները տեղափոխելու համար ամենալավ տարան պետք և համարել ողափոխման համար անցքեր ունեցող արկղները 30—40 կիլո տարողությամբ: Տաք յնդանակներին յեր-կար տարածություն տեղափոխելը պետք և կատարել վազոն-սառ-ցարաններով, իսկ կարճ ճանապարհ տանելու դեպքում (վոչ ա-վել 5 որվա ճանապարհից) թույլ և տրվում լցնել յերկու փթա-նոց պարկերի մեջ: Տեղ հասնելուն պես, պետք և շագանակը խ-կույն փակլ բարակ շերտով սառը, լավ ողափոխման յենթակա շենքերում:

ՇԱԳԱՆԱԿԻ ԱՆՏԱՌԱՊՏՂԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

Շագանակային հոծություններում անտառապտղային տընտեսությունների կազմակերպությունը կարելի չե հեշտությամբ միացնել նրանց ժողովի շահագործման-մշակման հետ:

Այդ նպատակի համար շագանակի անտառներում հատկացվում ե ալելի մատչելի և միջին հասակ ունեցող հողամասերը, վորոնք աչքի յեն ընկնում պտուղների բարձր վորակով, Այդ հողամասերում ընտրում են լավագույն պտղատու շագանակենիները, վորոնք հողամասում տարածված են հավասարաչափ 100—120 ծառի քանակությամբ մեկ հեկտարում, Այդ ծառերը համարվում են անտառապտղային տնտեսության հիմքը և պետք ե բոլորովին առողջ լինեն, իսկ վոր գլխավորն ե, պետք ե ունենան լավ զարգացած, կարող և պտղատառ դագաթ: Հողամասում գտնված բոլոր մնացած ծառերը, ինչպես ուրիշ տեսակի, նույնպես և շագանակի, պետք ե կտրվեն, վորպեսզի պտղատու ծառերի համար լավացվի լուսավորման, խոնավության նույնպես և սննդառության պայմանները և դրանով բարձրացվի նրանց հետագա պրտդաբերությունը, Պետք ե նույնպես վերացվեն թփիկներն ու մանրածառ անտառը, վորոնք դժվարացնում են գետնին թափված շագանակների հավաքը:

Ծանկալի չե, տնտեսությանն հատկացված հողամասը շատ թեք չլինի, վորպեսզի թափված պտուղներն հավաքելու համար անհարմարություններ չտեղծվի:

Նման կտրումներից հետո ադատված պտղատու շագանակները պետք ե մոտիկ ժամանակում մի քանի անգամ բարձրացնեն իրենց պտղաբերությունը. դրա հետ միասին կբարձրանանաև պտուղների վորակը:

Անտառապտղային հողամասեր կազմակերպելու նման տեխ-
նիկան պաշտպանում է անտառը շահագործելու ժամանակ լավ
պտղատու շագանակների ծառերը կտրելուց և կտրելու դործն
ուղղում է միայն ա ՚ ծառերի ուղղությամբ, վորոնք չեն ծառա-
յում անտառապտղա- ին խնդիրներին:

Այդ հնարավոր լծյուն կտա անտառապտղային տնտեսու-
թյուն կազմակերպելու դեպքում յուրաքանչյուր նեկտարից ստա-
նալ մինչև 200 խորանարդ մետր փայտամթերք, դրանց թվում
նաև չաղանակի:

Հետաքրքիր է, վոր անտառապտղային տնտեսության մեջ
չաղանակի ծառերը, իրենց նեղացնող ծառերից ազատվելուց հե-
տո, շնորհիվ լուսավորության առատության և մուռնդի լավաց-
ման, բայց պտղաբերության ուժեղացումից, ցույց են տալիս հե-
տա նույնպես և փայտամասի ուժեղ աճ բնի հաստանալով: Տա-
րեկան շերտերը 2—3 անգամ լայն են դառնում, քան մինչև
պտղային տնտեսության կազմակերպելը:

Այդպիսով անտառապտղային տնտեսությունը շատացնում
է վաղ միայն չաղանակների բերքը, այլ և փայտամասի աճումը,
ինչպես քանակությամբ, նույնպես և վորակով, վորովհետև այդ
տնտեսը կենտրոնացած է ընտիր ծառերի վրա և բացի դրանից
չաղանակի լայնաշերտ փայտամասը վորակով ափելի բարձր է,
քան մանրաշերտը:

Հետագայում, անտառապտղային տնտեսության մեջ չաղա-
նակների դազաթների մեծացման հետ միասին մի քանի հետա-
մնաց կամ թույլ պտղաբեր ծառեր առանց ընդհանուր բերքի
քանակը պակասեցնելու կտրելի յե կամաց-կամաց վերացնել և
ոգտագործել նրանց փայտը:

Այտ, չաղանակի անտառապտղային տնտեսություններում
ծառերի բնական ցանցառանալու հետ միասին պետք է տնկվեն
ընտիր ազնվացեղ ծառեր:

Այդպիսով չաղանակային անտառապտղային տնտեսությու-
նը կարող է կամաց-կամաց դառնալ անտառային, վորի մեջ պը-
տուղների վորակը և բերքատվությունը կլինի ել ափելի բարձր:

Անտառների կազմակերպման ժամանակ, չաղանակի նման
հողամասերը պետք է առանձնացվեն, Անտառապտղային տնտե-
սությունը, պահպանելով անտառը, վորակա թեքվածների պաշա-
պանություն, միաժամանակ հնարավորություն է տալիս նրանից
ժողովրդական տնտեսության համար առավելագույն և ամենա-
լավ ոգուտ ստանալու, ինչպես պտուղների, նույնպես փայտի վե-
րաբերմամբ:

7 7 2

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0002572

[044.]

211

A $\frac{11}{24014}$

5

804